

Til minne ved 100-årsdagen for generalmajor Carl Gustav Fleischers fødsel

Av generalmajor A. D. Dahl.

Mellomkrigsårene

Carl Gustav Fleischer ble født på Bjørnør prestegård i Nord-Trøndelag på grensen mot Nordland fylke 28. desember 1883 av foreldre sokneprest Carl Edward Fleischer (1843—1885) og Johanne Sophie Fergstad (1858—1926). Ved farens død var han bare 2 år gammel og hadde en 5 år gammel eldre bror, den senere biskop i Bergen Andreas Fleischer.

I hine dager fikk presteenker en elendig pensjon*), og moren satt igjen under trange økonomiske kår. Hun flyttet derfor til Trondheim, hvor hun laget et nytt hjem for sønnene sine sammen med 2 ugifte søstre. Hjemmet var preget av gudsfrykt, enkelhet og stor nøysomhet.

Sin barndom levde da gutten i Trondheim, hvor han avla en meget god eksamen artium i 1902. Samme høst kom han inn på Krigsskolen i nederste avdeling. I «Bestemmelser for tjenesten ved kadettkompaniet» av 1903 lyder 1. setning i de «Indledende bemerkninger»: «Officeren skal først og fremst utdannes for krigen». Derefter følger hva dette krever av «beslutsomhet, utholdenhet og hårdførhet samtidig som officeren av hensyn til sin sosiale stilling må være i besittelse av gode almene kunnskaper og i enhver

*) Jeg vet ikke hva fru Fleischer fikk i pensjon, men jeg vet at min egen farmor, som også ble enke etter en sokneprest, i 1904 fikk en pensjon av kr. 800,- pr. år.

Generalmajor A. D. Dahl.

henseende være et følgeverdig eksempel». Det falt ganske sikkert vår nye kadett lett og naturlig å oppfylle alle de strenge bestemmelser som dengang gjaldt for den 3-årige utdanning til fastlønt offiser. Det var hard konkurranse om opptak til den 2-årige 2. avdeling. Han fullførte krigsskoleeksamen i 1905 som nestbestemann og ble høsten 1905 beordret til tjeneste som premierløytnant i Bergenske brigade. I årene 1905—1907 gjennomgikk han derefter Den Militære Høyskole på generalstabslinjen og ble i 1909 antatt som aspirant i Generalstabens tjenstgjorde som sådan til 1913, som adjoint 1915—1919, som kaptein 1923—1926 og endelig som avdelingsjef 1931—1933.

I sin første tid som offiser levde han under de sterke inntrykk som truselen om krig la over landet, først ved Norges atskillelse fra unionen med Sverige i 1905, den nasjonale be-

geistring, med styrkelse av forsvaret og lange innkallinger til nøytralitetsvern og sammen-dragning av tropper mot grensen. Dernest ved utviklingen av den internasjonale situasjon som førte til 1. verdenskrig som varte i over 4 år og satte det norske forsvar i krigsberedskap. Det norske folk stod også denne gang stort sett samlet om å ville forsvare landets frihet og selvstendighet. Det lykkedes da også å holde landet utenfor krigen.

I disse årene før 2. verdenskrig fortsatte han sin videre utdanning og virksomhet med tjenstgjøring i rekruttskole 48 dager hvert 3. år, dertil repetisjonsøvelser ved sin feltavdeling i 24 dager hvert år. I denne tiden var — i Hæren — fullstendig regimentert satt opp til øvelser med stab, musikkorps, 3 infanteribataljoner, 1 miltraljøs-avdeling m.m. — i alt ca. 3000 mann.*) I 1912 avholdtes den største feltmanøver som til dags dato er satt i gang her i landet, med 2 partier i området Løten — Elverum, i alt mellom 20 000 og 25 000 mann fra Østlandet, Sørlandet og Vestlandet. I 1911 hadde vi fått en ny hærordning med 6 divisjoner, hver oppsatt stort sett etter mønster fra vanlig europeisk oppsetning. Det var den som skulle prøves.

I 1919 giftet premierløytnant Carl Gustav Fleischer seg med frk. Antonie Charlotte Hygen,

*) Jeg deltok selv i rep.øvelser ved IR 14 i 1917 med fullt oppsatt regiment.

datter av byråsjef Bernt Johan Gjerdrum Hygen og Hermanna Blixrud. Det ble et helt igjennom lykkelig ekteskap gjennom 24 til dels vanskelige og i sannhet begivenhetsrike år.

Imens ser det ut som om løytnanten gikk systematisk igang med sin militære videreutdanning både ved praktisk tjeneste ved tropp og gjennom teoretiske studier som bl.a. ga seg uttrykk i en rekke artikler i Norsk Mil. Tidsskrift. Når det gjelder *troppstjenesten* merker vi oss, at han søker mere erfaring enn den som vanlige våpenøvelser kunne gi ham. Han tjenstgjorde således en tid ved et fransk regiment og i årene 1926—1929 som Kompanisjef ved H.M. Kongens Garde. Det var i den tiden temmelig uvanlig at generalstabsoffiserer var interessert i troppstjeneste. Men Fleischer likte seg vel i tropp, og troppen likte *ham*. Et tydelig eksempel på hvor godt han var likt av sine soldater har vi gjennom et radiokåseri i Norsk Rikskringkasting 20. januar 1966, der O. Drabløs bl.a. forteller fra sin rekrutttid på Setnesmoen i 1919. Det var surt, kaldt og snøslaps da rekruttene møtte. Ved morgenoppstilling dagen etter stod han og hutret og frøs, da kapteinen og løytnanten kom for å overta. Kapteinen kom først med noen alvorlige formaningers ord, hvorefter han presenterte premierløytnant Fleischer, som var den som «for en stor del kommer til å lede rekruttkompaniet».

«Løytnanten såg med ein bitte liten smil og et hastig sideblikk opp- og nedover rekkene av soldater — ein *smil* og eit blikk så *vinnande* — og *hjärtevarmt* at eg levde på det heile den kalde, ufyselege dagen — ja heile rekrutt-tia til ende. Det er femtisu år sia dette hende. Ennå har eg ikkje gløymt det — —».

«Særlig ved øvingar ute i terrenget var det tydeleg å skjønne, at han måtte vera dugande i yrket sitt trass i sine unge år». «Med tia blir han general», sa vi rekruttane til hverandre.»

Da han så ble general — 30 år senere, skrev denne rekrutten — denne ukjente soldat — et brev til generalen, takket for gamle dager og lykkøsket ham med hans nye stilling. Generalen svarte straks, takket for hyggelig hilsen og endte sitt brev slik: «Jeg er mer og mer kommet til, at skal vi make vår oppgave med korte øvelser og snaut utstyr, må det være kameratskapet og den gjensidige tillit mellom alle grader, som må gjøre oss sterke. Og vår form for kameratskap må være den som faller oss naturlig, hverken fransk, tysk eller svensk. Atter hjertelig takk for Deres brev som viste meg, at det kan være bånd som binder, selv om man ikke er oppmerksom på dem. De beste hilsener Deres Carl G. Fleischer.»

«Urna hans kom heim til hans kjære Norge i 1945. Ho fekk plassen sin tett ved ein annan norsk soldat si grav, Georg Stangs. Ein norsk major skreiv like etter krigen:

«— Tanken til 6. divisjons soldater og befal går i dag til vår sjef i krigens tid. Og vi bærer med stolthet vår usynlige krigsutmerkelse — retten til å si: «Jeg stod ved *Fleischers divisjon*». — Og mange av oss Møre-rekrutter frå 1909 — vi er no 90 år gamle — har vel ennå ikkje gløymt løytnanten vår. Med en liten omkrivning gjer eg majorens ord til våre: Vi er byrge av at vi eingong stod ved unge løytnant Fleischers rekruttkompani.»

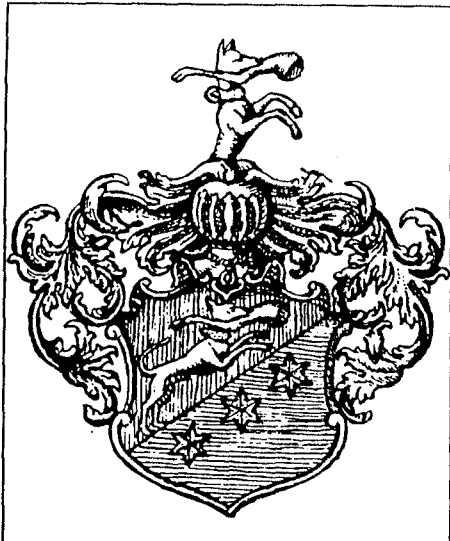
I årene 1919—1923 tjenstgjorde han som stabsjef i 6. divisjon med bopel i Harstad og la

et solid grunnlag for et intimt lokalkjennskap til Nord-Norge.

I 1926—27 fungerte Fleischer som sekretær i Stortingets forsterkede militærkomite som arbeidet med forslaget til en ny hærordning av 1927 som aldri ble ført ut i livet, men endelig ble erstattet av Hærordningen av 1933, som fastsatte engangsøvelser på 84 dagers rekruttskole og ingen repetisjonsøvelser, en ordning som brøt med hovedprinsippet for enhver fornuftig militærordning, nemlig *repetisjonsøvelser* ved de avdelinger som skulle rykke i felten i krig. Først ved at befal og soldater hadde lært hverandre å kjenne og lært å samarbeide i feltavdelingen, først da kunne man snakke om et *eksistensfor-svar*.

Storting og regjering mente dette kunne vente, inntil en forutseende utenrikspolitikk ville gi oss et par års varsel. Det var denne hærordning av 1933 som Fleischer satte seg imot, i samtaler og artikler, men uten nytte. Hærens oppsetning av 6 divisjoner ble altså avhengig av den fremsynte utenriksledelse, nå fikk vi en papiroppsetning i 6 feltbrigader, hver à 4 infanteribataljoner m.m., 2 bataljoner fra 2 forskjellige regiment under en sjef, som ble plukket ut for hvert års mobiliseringsoppgjør. Han var en avgjort motstander av denne papiroppsetning, og ga uttrykk for det, bl.a. som mangeårig lærer i «Taktik, generalstabstjeneste og anvendt krigskunst» ved Den Mil. Høiskole (1929—34).

Ikke nok med at vi fikk en hærordning uten feltavdelinger, men Stortinget bevilget ikke engang penger nok til den 84 dagers rekruttskole som det selv hadde fattet beslutning om. Rekruttskolens lengde ble i 1935 fastsatt til 60 dager, i 1936 til 72 dager, først i 1938 fikk vi de 84

Fleicher-familiens våpen fra 1685

Familien Fleischers stamfar er Ratsherr Philip Fleischer fra Elbing-Danzig (1600—1640). Den norske stamfar, senere statsråd og srenskriver Johan Seckman Fleischer deltok som 15-årig sjøkadett ombord i orlogsskipet «Sophie Hedvigs» angrep på Karlskrona i 1717 og på land ved Blaker skanse under svenske troppers innfall i Høland i 1718.

Siden år 1800 har det vært 3 generaler Fleischer i Norge. Den siste av dem Carl Gustav.

Carl G. Fleischer

dagene som var forutsatt 5 år før.

Da så Tyskland overfalt Polen 1. september 1939, skulle man tro at noe drastisk ble gjort for å sette Norges forsvar i brukbar stand. Stortinget bevilget ikke — selv nå — penger til repetisjonsøvelser for 1940, den forutseende utenriksledelse ga intet varsel om, at det var fare på ferde.

I mellomkrigsårene avanserte Fleischer i 1930 til major og fikk således anledning til som rekruttskoleforstander å studere oppsetning og ledelse

av bataljon. I 1933—34 ble han med oberstløytnants grad adjutant hos kommanderende general Laake, som var militært ansvarlig for utarbeidelsen av Hærordningen av 1933. Samtidig ble Fleischer redaktør av Norsk Mil. Tidsskrift, hvor han gjennom en årrekke hadde tatt opp spørsmål av feltmessig interesse, som f.eks. i 1921: hvorvidt hærordningen burde base- res på en vervet hær, som i Storbritannia, da Stortinget faktisk allikevel ikke bevilget penger til repetisjonsøvelser, som stort sett tok slutt fra 1920 — i 15 år

var Hærens utdannelse uteluk- kende basert på 48 dagers re- kruttskole som engangstje- neste! Han fremhevet i artikkel- len at man på ingen måte — selv etter 1. verdenskrig — kunne utelukke at en stormakt ønsket å sette seg i besittelse av et eller flere punkter på Norges kyst.

Ved han fratreden som redak- tør av tidsskriftet skrev hans efterfølger, oberstl. Johs. Schiøtz: «Oberst C. G. Fleischer er 30. september fratrådt som redaktør av Norsk Militært Tidsskrift. Han er så vel kjent

og skattet såvel for sitt virke som offiser både i og utenfor tjenesten som for sine personlige egenskaper at det ved denne leilighet ikke synes å være grunn til å søke å gi noen karakterstikk av ham. Bare skal nevnes at det lykkedes obersten helt ut i den korte tiden han var redaktør å holde tidsskriftet på samme høye nivå som tidligere.»

I 1925 skrev han en avhandling om «Norsk taktikk» hvor han oppstiller de oppgaver som den norske hær ville få å løse i krig, nemlig:

- (1) å forsvare seg i stillinger og bruke skog- og fjellområder;
- (2) å kaste en motstander ut av en befestet stilling, bl.a. ved raske omgørelser;
- (3) men «først og fremst å gå besluttomt og kraftig til angrep på en fremrykkende motstander, når anledningen var der for å tildele fienden et partielt eller avgjørende nederlag».

15 år senere fikk han anledning til å praktisere disse sine taktiske idéer under ledelse av felttoget i Nord-Norge i 1940.

Da det ikke lykkedes ham å få gjeninnført systemet med årlige rep.øvelser, foreslo han — for delvis å bøte på manglene — å etablere *en skole for kampsamvirke*. Heller ikke nå ble det reagert.

Efter de erfaringer ved tropp som han hadde gjort under sin 3-årige tjeneste som kompanisjef i Garden kom han i 1929 i en lengere artikkel i Norsk Mil. Tidsskrift inn på lagets sammensetning og oppsetning i det nye eksererreglement. Senere tar han opp spørsmålet om hvor mekanisert vår hær må være for å kunne hamle opp med en moderne utstyrt motstander. Ikke alene var hærens feltoppsetninger redusert fra 6 divisjoner å 15—20 000 mann hver til 6 brigader å ca. 5 300 mann; men

før 2. verdenskrig hadde heller ingen av disse brigadene vært feltoppsatt og øvet.

På grunn av disse altfor små styrker til et effektivt forsvar av vårt utstrakte landområde måtte resultatet nødvendigvis bli en temmelig håpløs kamp på altfor brede fronter for våre små styrker, også dette spørsmål tok han opp i et par artikler i Tidsskriftet i 1930-årene. Denne kampen på bred front kom han i sannhet selv ut for på fjellplatået nord for Narvik i 1940.

Før han ble general den 16/1 1939 hadde han i fredstid i Norge oppnådd følgende utmerkelser:

Idrettsmerket i gull, Hærens skarpskyttermerke, Kroningsmedaljen I, Norsk Militært Tidsskrifts medalje II.

II Krigen i Nord-Norge 1940.

Da overfallet kom den 9. april, finner vi som sjef for forsvaret av Nord-Norge en meget vel utrustet mann som aktivt og gjennom hele sin militære gjerning har søkt å dyktiggjøre seg for krigens krav overensstemmende med den aller første setning han leste i Bestemmelser for tjenesten ved kadettkompaniet: «Officeren skal først og fremst utdannes for krigen».

Her hadde han som sjef bare fått vel 1 år på seg i denne landsdelen — «Det halve kongerike» — til å lage et krigsspill som gikk ut på en fiendtlig landgang fra sjøen, til etablering av en del miltraljosebunkers på særlig utsatte steder, på nye direktiver som forsvar i sin alminnelighet og ved sine personlige inspeksjoner ved underordnede avdelinger. Han tiltrådte efter general Erichsen 16. januar 1939, med samme stabsjef som før, daværende major Lindbäck-Larsen.

Fleischer hadde selv i over 4 år hatt kommandoen over distriktskommandoens sydligste regiment IR 14 i Mosjøen. Han var altså meget godt lokalkjent, i landsdelen som han jo også hadde vært stabsjef for i 4 år før, men hans kjennskap til de militære *sjefer* var ikke særlig gode. Han var offiser fra 1905, 56 år, stor og sterk med god helse, rolig og avbalansert. Han inspiserte høsten 1939 bl.a. også Alta bn*), som for første gang i historien var blitt innkalt til nøytralitetsvern (minus tren), og til min store forferdelse beordret han satt igang *en øvelse i bataljon*, en innpåkarsj. Jeg hadde ikke ennu hatt tid til å ha en eneste øvelse i bataljon, jeg syntes også det gikk riktig dårlig. Og jeg ventet meg litt av hvert fra divisjonssjefen, som jeg aldri hadde tjenstgjort sammen med og heller ikke kjente privat. Det kom ingen salve, men det kom et smil, et riktig elskverdig smil. Men om det var ment som ros eller ris, var jeg ikke sikker på, jeg kjente ham ikke dengang. Men jeg likte dette mennesket, han innbød tillit, det var klart at han kunne sine ting og hadde stor personlig erfaring fra tjeneste ved tropp.

Den 8. april 1940 befant general Fleischer og hans stabsjef seg i på inspeksjon i Øst-Finnmark mellom Nyborg og Nesseby, da de fra regjeringen fikk telegram om den alvorlige situasjon. Men det kom ingen ordre. Det ble overlatt til ham selv å bedømme situasjonen og eventuelt å *handle uten ordre*. Det var noe for Carl Fleischer. Da underretningen om tysk landgang i Narvik innløp, mobiliserte generalen på eget ansvar, beordret øyeblikkelig motstand, og da regimentsjefen i

x) Som forf. hadde vært sjef for siden 1. jan. 1938.

Narvik ga uttrykk for det nytte-
løse i dette, sa Fleischer ordrett:
«Brenn mobiliseringsdokumen-
tene og meld Dem for nestkom-
manderende til arrest». Det bør
tilføyes at 6. divisjons sjef av
regjeringen var blitt beordret
som øverstkommanderende i
Nord-Norge et par måneder i
forveien, med kommandomyn-
dighet over oppsetninger av alle
forsvarsgrener.

Hans reaksjon var spontan og
nådeløs. Fra da av ble alt satt
inn på så snart som mulig å
kaste fienden ut av landet.

Så meget er skrevet om kri-
gen i Nord-Norge i 1940, at det
ikke her har noen hensikt å
gjenta det som hendte, nemlig
at 6. divisjon med de tropper
som det var mulig å få satt opp,
gikk til angrep over en bred
front og etterhvert kastet de
krigsvante tyske avdelinger til-
bake over hele fjellplatået mel-
lom riksveien og riksgrensen
mot Sverige. Det var første
gang i 2. verdenskrig, at tyske
feltavdelinger led nederlag, og
det var sjefen for 6. nordnorske
divisjon som gjorde det. Riktig-
nok fikk landet assistanse av al-
lierte tropper, men dette forrin-
ger på ingen måte den offensive
norske innsats.

Den 11. april fikk jeg en opp-
ringning på Altagård, mens jeg
holdt på med mobilisering av
feltbataljonen. Det var divi-
sjonssjefen: «Nå, hvordan går
det?» Stemmen var den vanlige,
rolig og elskverdig. Jeg ga en
kort rapport. — «Det er bra. De
må gjøre Dem klar til å reise
sørover med bataljonen snarest.
Når kan De være ferdig?» —
«Neste lørdag», svarte jeg. Fre-
dag var vi ferdige.

Det var egentlig utenfor for-
utsetningene at Finnmarksba-
taljonene i krig skulle anvendes
utenfor Finnmark. Men, ordre
er ordre, jeg må innrømme, at
jeg faktisk hadde ventet det.

Den 20. april om ettermidda-
gen la Alta bataljons transport-
fartøyer til ved kai i Sjøvegan,
og vi gikk igang med innkvar-
tering etter en plan fra divisjo-
nen.

Allerede natten til 22. april ble
jeg vekket i mitt kvarter ved en
telefonisk ordre fra divisjonen
om en fremrykning og innkvar-
tering i Lavangen. Samme aften
kom divisjonens skriftlige ordre
om en alminnelig fremrykning i
3 grupper over en bred front
mot tyske avdelinger som var
rykket frem nordover fra Nar-
vik. Alta bataljon som hadde
hatt lang sjøtransport og derfor
var den siste feltavdeling som
kom inn i operasjonsområdet,
skulle danne divisjonsreserve
bak høyre gruppe og påbegynne
fremrykningen straks.

Den 23. april var vi om efter-
middagen innkvartert på di-
verse gårder i den vakre La-
vangsdalen etter 20 km ski-
marsj på et elendig kladdeføre.
Kl. 2300 om kvelden kom divi-
sjonssjefen med stabsjef og en
britisk liasonoffiser, major Le
May på besøk. Generalen var i
godt humør, redegjorde for si-
tuasjonen. «Norske tropper har
alltid vært gode i forsvar», sa
han. «Nå får vi se hva dere du-
ger til i angrep».

Det hadde snedd voldsomt
hele dagen, generalen ble til kl.
0200 om natten, det viste seg at
den trange veien mot Lapphau-
gen var føket igjen, generalen
måtte etablere en midlertidig
Ko i Lavangen. Og der ble han
under hele felttoget.

Over hele fronten tok nå et
angrep til over en divisjonsfront
på 10—15 km. Den 28. april
hadde Alta bataljon jaget tys-
kerne ut av Gratangen, fortsatt
fremrykningen over et 500—800
m høyt fjellplatå, kastet tys-
kerne foran seg, og 7. mai erob-
ret bataljonen høyden Roasme
842 m.o.h. Angrepsgruppene var

av divisjonen blitt inndelt i 2
meget små brigader, 7. brigade
til høyre, foreløpig under min
kommando, inntil den i mobili-
seringsoppgjøret for 1940 forut-
satte oberst Wilhelm Faye, kom
frem. Han kom også etter at vi
hadde kommet et stykke inn-
over platået. Senere så Alta ba-
taljon hverken ham eller noen
offiserer fra hans stab fremme
ved fronten, så lenge krigen
varte.

Derimot så vi en dag divi-
sjonssjefen, general Fleischer
med stabsjef komme ansti-
gende på ski, det var kanskje 10.
mai, vi hadde iallfall erobret
Roasme. Vi hadde tatt meste-
parten av utstyr, våpen og am-
munisjon fra et tysk miltralj-
sekompani og lagret det i en
fjell-løe. Generalen så anerkjen-
nende på byttet men det han
egentlig ville var å komme helt
frem til forreste linje.

Og så gikk vi, han og jeg,
stabsjefen hadde av en eller an-
nen grunn ikke lyst til å være
med. Det var bra, så kunne vi få
en rolig prat om sakene. Det
gjorde vi også. Generalen var
optimist, han trivdes blant sol-
datene, han ga seg god tid, han
ga ros og oppmuntring til fort-
satt innsats. Hans første mål
var Narvik. Jeg skriver i min
dagbok: «Den 17. mai er vi i
Narvik, den 7. juni i Trond-
heim.»

Generalen var nå 57 år, en
stor, sterk kar som uten synlige
anstrengelser fullførte en god
dagsmarsj på ski i fin form. Vi
var egentlig litt stolte av sjefen
vår.

Siden var han ikke hos oss,
det tok simpelthen for lang tid,
Alta bataljon var for langt
fremme, selv ikke avis-korre-
spondentene klarte å innhente
oss tross gjentatte trusler om at
nå var det like før.

Men om jeg ikke så generalen
personlig mere ved fronten,

hadde jeg hyppige telefonsamtaler med ham, vi brukte det permanente telefonnett, som vi koblet oss inn på.

At general Ruge som utnevnt forsvarssjef fulgte regjeringen nordover etter nederlaget i Syd-Norge forandret intet i den taktiske ledelse. Men det var et faktum at disse mange generalstabsoffiserene uten tropper av og til virket brysomme for de allerede etablerte kommandoforhold.*)

Nok er det å si, at general Fleischer ved sin faste og vellykkede ledelse skaffet seg stor respekt hos de utenlandske sjef-fer og diplomater og selv sikret seg et udødelig navn i Norges krigshistorie.

Men så kom slutten — aldeles uforutsatt — etter at fienden var drevet nær opp mot sven-skegrensen og ventet på det siste nådestøt og flukten inn i Sverige. Frontene ellers i Europa ble gjennombrutt og forlangte øyeblikkelig tilbaketrekning av det allierte ekspedisjonskorps til Norge. Regjerin-gen måtte velge, den valgte å fortsette kampen fra England, og da general Ruge fremholdt at han som øverste sjef fant å måtte forbli i landet og demobilisere landets forsvarskrefter, ble general Fleischer beordret til å følge Kongen og regjering- en ut av landet.

Noen detaljerte vilkår fikk man ikke tid og anledning til å drøfte. Det hastet. Og det var plassmangel på de britiske krigsskip.

Det eneste general Fleischer ba om var å få ta med seg sin frue og sin adjutant med frue. Det første ble innrømmet, det siste nektet. Det viste seg at det nok var mange andre som — slik forholdene nå engang var — burde ha blitt hjemme. Men

*) General Fleischer: *Efterlatte pa-pirer* s. 46.

generalen var en lojal mann, han fant ikke på noen unnskyld-ninger, «regjeringens militære rådgiver» måtte ile ombord på «Fridtjof Nansen» uten en eneste offiser til hjelp.

Så forlot han da det land han hadde viet sitt liv, det Nord-Norge han med slik overlegen militær dyktighet hadde forsvart, full av tanker på den da-gen da han atter skulle gå iland med sine soldater og gjenerobre sitt elskede land.

III

I Storbritannia og Canada.

Vi som var igjen visste ikke noe om de forhandlinger som var foregått i Tromsø 4.—7. juni, vi fikk bare ordre om tilbaketrekning og demobilisering på våre hjemtrakter.

Som sjef for Alta bn. fikk jeg ordren gjennom telefon i mitt stabstelt, forært meg av de fran-ske alpejegere, 7. juni kl. 1100. Først noen dager senere, da av-delingene var hjemsendt, kom spørsmålet opp om våre egne personer. Tyskerne ville be-handle oss pent. Hvis vi ville avgi æresord på ikke å gripe til våpen mere mot tyskerne, så lenge krigen varte, skulle vi slippe krigsfangenskap. Dette ble senere anbefalt av forsvars-sjefen som selv var blitt igjen i landet og etter demobiliserin-gen personlig ønsket å gå i tysk krigsfangenskap så å si på samtlige norske offiserers vegne. Han stilte til en begyn-nelse alle fritt, naturligvis kunne han ikke gi ordre, når det gjaldt et slikt samvittighets-spørsmål. Det falt meg ikke inn å etterkomme en slik anbefal-ling. Det var meg umulig å be-gripe hvilken nytte jeg kunne gjør mitt land med et slikt æres-ord. Jeg ringte med stabssjefen for 6. divisjon, det sivile telefon-

nett fungerte fremdeles nor-malt i deler av Nord-Norge. Først da fikk jeg vite at Konge, regjeringen og generalen hadde forlatt landet og offiserene skulle foreløpig avvenge begi-venhetenes gang og la seg inter-nere. Jeg svarte at det ikke kunne falle meg inn, jeg kom til og med med noen fraser om at «dette var en krig om idéer og idealer», jeg ønsket å fortsette, jeg ville også forlate landet så snart som mulig og før jeg ble satt i fangeleir. Han frarådet dette på det bestemteste og spurte hvor jeg i tilfelle aktet meg hen. Det var gått så mange rykter om forræderi og medlø-perskap at jeg faktisk ble mis-tenksom. Derfor svarte jeg ma-joren: «Det skal De få vite om 5 dager».

Min beslutning var altså tatt, og jeg rømte med skøyte til Fæ-røene, derfra kom jeg videre til England, hvor jeg meldte meg til tjeneste igjen allerede 1. juli 1940 både for Kong Haakon og for general Fleischer, som av regjeringen i mellomtiden var blitt utnevnt til sjef for Hærens Overkommando i Storbritannia.

Fleischer var henrykt over å se meg som en av de meget få krigserfarne norske offiserer, som nu stod til hans disposisjon. Han beordret meg straks til hjelp på sitt knøtt-lille kontor i Norway House på Trafalgar Square, hvor daværende major, senere generalmajor Åge Pran var blitt hans stabssjef. Så has-tig hadde avreisen skjedd fra Norge, at generalen ikke hadde fått med seg et eneste norsk reglement. Og nå hadde han faktisk stillet seg det ærgjerrige mål å skape en ny norsk hær i Storbritannia.

Jeg satt en måned og skrev reglementer og krigsoppset-ningsplaner, derefter ba jeg om å få gjennomgå et britisk kur-sus en måneds tid, ble bombet

sønder og sammen av tyske fly i tiden 7. august — 7. september, var noen dager og netter i London under de første voldsomme tyske bombeangrep, og ble deretter beordret til å etablere en norsk befalsskole i Skottland, hvor norske hvalfangere da dannet grunnstammen i en øvelsesavdeling i Dumfries.

Befalsskolen på Mouswoud Place ble opprettet den 1. november 1940 og begynte straks et 6 ukers kurs for utdannelse av troppsjefer. Ved dets avslutning var kronprins Olav og general Fleischer begge til stede under entusiastisk tilslutning fra ca. 30 nyutdannede fenriker, hvorav noen få senere gikk inn som regulære offiserer.

I begynnelsen av desember bestemte Fleischer at der skulle etableres en norsk feltbataljon i Skottland. Den første begynnelse skulle hete I/Brig.N. — den norske brigades 1. bataljon. Som sjef for denne bataljonen beordret han meg, som hadde en viss erfaring, som bataljonssjef og en tid også som brigade-sjef under krigen i Norge.

For på nært hold å kunne følge med i det som hendte ved Øvelsesavdelingen og andre militære norske anstalter i Skottland, flyttet Fleischer allerede tidlig på høsten 1940 til Dumfries, hvor han og hans frue bodde på Station Hotel. Der bodde også jeg en tid, inntil jeg flyttet til feltbataljonen.

Denne tiden var en uhyre vanskelig tid for Storbritannia, som etter Dunkirk nok fikk sine neste 300 000 mann tilbake til England, men uten utstyr, våpen og kjøretøyer. Først og fremst måtte den britiske Expeditionary Force gjenopprettes, først derefter kunne turen komme til de fremmede landstyrker som hadde søkt tilflukt på Storbritannias jord, således «de frie franske» under general

de Gaulle, et polsk armékorps under general Sikorski som også var sjef for en polsk eksilregjering i London, m.fl. Den minste av alle var den norske kontingent i Skottland. Derfor trakk saken i sørgelig langdrag, vi måtte øve med tremodeller av bombekastere og maskingeværer, for å markere ild under øvelser brukte vi «smellerter» av tre.

Geværene var av gammel modell, vesentlig amerikanske. Så sent som i mars 1941 hadde I/Brig. N. fremdeles ikke fått Webb-utstyr. Til tross for dette hadde bataljonen fått oppdrag for beskyttelse mot landgang, vi opplevet jo noen måneder i frykt for at den tyske plan «Seeløwe» skulle bli til virkelighet og invasjonen settes igang.

Vi fikk også engang en overraskende prøve på et supponert tysk fallskjermslipp og måtte gå til øyeblikkelig aksjon. Omstendighetene tatt i betraktning gikk det ikke så verst, og ved forenede anstrengelser fra general Fleischer og hans britiske liason-offiser, obsert, Sir John Airt lyktes det etter hvert å få det feltutstyr, som tildeltes en britisk feltbataljon.

Efter hvert fikk bataljonen og øvelsesavdelingen også tilgang på en del flere folk, og Fleischer utarbeidet da i forbindelse med War Office planer for en norsk brigade, foreløpig bestående av 2 infanteribataljoner, artilleri, ingeniører m.v.

Derved kommer vi til et nytt kapitel i Opprettelsen av Den norske brigade. Men efter hvert som krigen gikk videre med Storbritannia så å si alene, kom spørsmålet om sjøtransporter — særlig fra Amerika — mere og mere inn i billedet, og den norske handelsflåte, men også marinen krevet stadig flere folk, og hærens på forhånd fættallige styrke måtte stadig avgi

folk. Istedenfor å økes, ble hærens «brigade» stadig mindre tallrik, selv den ene feltbataljon ble aldri fulltallig. I sitt strev for å følge opp de vedtatte planer for hæren møtte general Fleischer liten forståelse hos regjeringen. Forsvarsministeren oberst Birger Ljungberg eiet ikke initiativ.

Fleischer fant det da nødvendig å flytte tilbake til London for — om mulig å kunne øve en sterkere innflytelse på regjeringen. Dette var faktisk også nødvendig. I det første året av sitt Englands-opphold var det for en som tilhørte forsvaret ytterst vanskelig å oppdage, at regjeringen var interessert i å få etablert et militært apparat som kunne delta i den aktive kamp. Det ble dannet norske pressgrupper i London, jeg kan her nevne professorene Keilhau, Worm-Müller, Sommerfeldt og sjefen for Norges Bank Arnold Ræstad, sikkert også flere, som mente at regjeringen burde ta aktive skritt for å øke tilslutningen til og utdannelse av feltstyrker for aktiv krigsinnsats. Efter langvarige betenkninger bestemte endelig regjeringen ved Forsvarsdepartementet å innkalle til militærtjeneste norske statsborgere og frivillige i De forente stater og Canada. I den anledning ble oppnevnt «Militærmisjonen til USA og Canada» med meg selv som sjef med diplomatisk status og 4 yngre offiserer som hjelpere. General Fleischer var meget interessert i dette foretagende, som han håpet skulle kunne skaffe hæren folk nok, kanskje til en hel norsk divisjon. Misjonens oppdrag var i korthet å oppspore, innkalle og etablere en øvelsesplan for norske vernepliktige inntil 35 år og efter en 3-måneders rekruttutdannelse sende dem til Storbritannia.

Jeg kom til Washington DC

en av de første dager av august 1941 og meldte meg straks for ambassadør Wilhelm Morgenstjerne, som ble meget interessert og hjelpsom, og allerede etter noen få dagers forløp fikk vi sammen audiens hos president Roosevelt.

Amerika var ikke da ennå med i krigen, og presidenten som for øvrig var overordentlig velvillig innstillet overfor Norge, ikke minst på grunn av kronprins Olavs og kronprinsesse Märthas Amerikabesøk i 1939, gjorde det imidlertid helt klart, at det var utelukket at den norske regjering kunne gis tillatelse til å innkalle norske vernepliktige til militærtjeneste og etablere øvelsesleir, for dem på amerikansk område. Hans resonnement var, at Amerika offisielt var et nøytralt, ikke-krigførende land. Om man tillot Norge å innkalle og øve sine vernepliktige der, måtte det samme gjelde for de andre krigførende land. «Og», sa presidenten, «det er kanskje 16 millioner mennesker av tysk avstamning i dette land, og 3 millioner nordmenn, en tillatelse fra vår side ville simpelthen ikke lønne seg for den allierte sak.»

Med dette måtte vi altså gå, og HOK i London ble underrettet. Vi fikk altså ikke anledning til å innkalle norske vernepliktige i Amerika, heller ikke øve opp frivillige der. Det var en skuffelse for HOK, og jeg foreslo at jeg skulle reise tilbake til England. Men det ville ikke general Fleischer.

Bedre gikk det i Canada, hvor jeg med myndighetenes approbasjon fikk etablert en øvelsesleir i Lunenburg på østkysten. Såvidt erindres gikk ca. 1100 mann gjennom våre ruller, men mesteparten gikk til flyvåpen og marine, færrest til hæren.

Imidlertid foregikk det visse ting i London, som jeg ikke

hadde noe kjennskap til og derfor heller ikke kan gi noen detaljert beretning om. Såvidt jeg vet finnes det bare 2 trykte dokumenter som har gått i detaljer om general Fleischers fjernelse fra Hærens Overkommando, nemlig det «Særtrykk» av 3 artikler som stortingspresident C. J. Hambro utarbeidet ved anmeldelse av boken, «General Fleischers etterlatte papirer» som utgangspunktet. Den ble utgitt i 1947 under titelen «General Fleischers tragedie». Saken ble behandlet av Undersøkelseskommisjonen som fant at regjeringen Nygaardsvold intet var å behreide i anledning av general Fleischers tragiske endeligt, idet han tok sitt eget liv i Canada 19. desember 1942. Da hadde han vært sjef for Hærens Overkommando i London i 2 1/2 år.

Etter general Fleischer egne medtegnelser datert London 25.4. 1942 var følgende hendt:

(1) Oberst Ljungberg var sendt til Amerika. I hans sted var Oscar Torp blitt ny forsvarsminister.

(2) Fra høsten 1941 var via Sverige kommet over til Storbritannia en liten gruppe offiserer som av Torp var gitt tillatelse til «underhånds» å foreta undersøkelser ved avdelingene i Skottland uten at brigadesjefen oberst Strugstad eller HOK ble underrettet. Muligens som følge derav ble før jul satt igang utredninger om forswarets ledelse og hærens organisasjon. Før sjefene for de 3 forsvarsgrener fikk anledning til å uttale seg lot forsvarsministeren dem forstå at det var regjeringens hensikt å opprette en stilling som forsvarssjef med en særskilt forsvarsstab overordret de 3 forsvarsgrener.

På forespørsel unnslo oberstløytnant Beichmann seg for å overta stillingen. Da ble «major

Hansteen som hadde vært militærattaché i Helsinki hentet over til Storbritannia og påtok seg vervet som forsvarssjef.»

(3) Den 6. februar 1942 ble general Fleischer kalt til forsvarsministeren og meddelt at «regjeringen enstemmig var av den mening at jeg ikke burde ha stillingen som forsvarssjef. For meg var tenkt på en stilling som militærattaché i Canada.»

(4) I statsråd 20. mars 1942 ble general Fleischer beordret som sjef for de norske styrker i Canada.

Hermed sluttet general Fleischers egne, offentliggjorte notater.

Militærattachéstillingen i Canada som i og for seg var helt unødvendig, var en oberstløytnantstilling.

Der fantes ingen «norske tropper i Canada».

I korthet skal jeg tilføye: Jeg var dengang beskjeftiget med arbeide i den amerikanske generalstab og besøkte i løpet av 1942 general Fleischer 3 ganger i Canada. Han hadde ingen oppdrag fra den nye forsvarssjefen, men lot meg forstå at han arbeidet med planer for en landgang i Norge.

Ved mitt 2. besøk ble jeg tilkalt for å være tilstede da Fleischer etter regjeringens anmodning skulle utdele det nye norske krigskors til tidligere polsk statssjef ved den polske brigade på Narvikfronten oberst Januzs Ilinski. Den polske ministeren var tilstede. Blant de få inviterte stod de to polaker og general Fleischer og jeg sammen, med et glass sherry, da oberst Ilinski ser på Fleischer og meg og plutselig sier: Men jeg ser at dere ikke har denne utmerkelsen? — med et glimt i øyet til meg svarer generalen: «hå; den er så fin, at vi ikke kan få den».

Det viste seg nok å være noe

unøyaktig. General Fleischer ble av regjeringen tildelt krigs-korset med sverd 18. desember 1942.

Men det fikk han aldri vite. Dagen etter døde han.

Andre land satte åpenbart større pris på hans militære innsats i den allierte krigføring. Da de franske tropper trakk seg ut ved Narvik i juni 1940, ble den norske divisjonssjef og et par andre norske offiserer dekorert med Croix de Guerre med sølvstjerne. (en tapprhetsmedalje), i november 1940 ble han ved en stor polsk militærparade i Skottland av den polske president og general Sikorski tildelt den polske Virtuti Militari, den 9. mai 1941 mottok han ved dekret av den britiske konge insigniene til Knight Commander of the Order of the Bath, som gir innehaveren rett til titelen «Sir». Hans dekorasjoner er oppbevart på Forsvarsmuseet i Oslo. Årsakene til general Fleischers tragedie er vanskelige å forstå. I dag vil vi på 100-årsdagen for general vi på 100-årsdagen for general Carl Gustav Fleischers fødsel minnes den fremragende militære sjef, den fine personlighet, det rettskafne, vennlige og edle

menneske, som vi sender en dypfølt takk for hva han var for hele landet vårt og for den inspirasjon han har etterlatt seg i alle norske offiserers hjerter.

General Fleischer ble bisatt fra kapellet på Vår Frelses Gravlund i Oslo 23. oktober 1945.

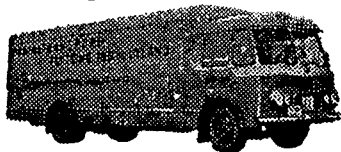
Kilder

Dokumenter, avisutklipp m.m. fra familien Fleischers arkiv. Norsk Militærkalender 1906—1940. Norsk Mil. Tidsskrift årg. 1921, 1925, 1929, 1930, 1933, 1934. Bestemmelser fra tjenesten ved Kadetkompaniet 1903.

Forsvarets krigshist. avdeling ved general Sandvik: Operasjonene til lands i Nord-Norge 1940. Odd Lindbäck-Larsen: 6. divisjon. A. D. Dahl: med Alta bataljon mot tyskerne. General Fleischer: Etterlatte papirer. C.J. Hambes: General Fleischer tragedie. Innstilling fra undersøkelses-kommisjonen av 1945 (Vol I og II) — Rapport fra den militære undersøkelseskommissjon av 1946, Stats-mininster Johan Nygaardsvolds Beretning om den norske regjeringens virksomhet. Fra 9. april 1940 til 25. juni 1945. General Dahls personlige notater og erindringer fra samvær, samtaler og konferanser under krigen i Norge, i Storbritannia og Canada. ■

Vi står alltid til Deres tjeneste.

**Transport-
og Flyttebyrå**

KONGSTEIN & SØNN

Thranesgt. 2 - HORTEN
Telefoner: 41 128 - 43 324

*Flytting, pakking og lagring
Assurance*

Hans Christian Erlandsen

Århundrets våpensalg

**DA NORGE
KJØPTE F-16:**

— Hva skjedde bak kulissene? — Ville NATO-samarbeidet
— Ble det gitt bestiktelser? sprekke?

Den første sammenhengende fremstilling av prosessen som førte til at Norge og 3 andre NATO-land fikk F-16 i sitt luftforsvar. Etterord av forsvarsminister Anders C. Sjaastad. Rikt illustrert. 150 sider. Kr. 148,—.

KONTAKT BOKHANDELEN ELLER SEND INN KUPONGEN!

Send meg:

☐ FAKTURER FIRMAET ☐ FAKTURER MEG

..... eks. av «ÅRHUNDRETS
VÅPENSAVG»

Navn:

å kr. 148,- + porto.

Firma:

Sendes: Bedriftsøkonomens Forlag
Boks 9049 Vaterland, Oslo 1
Tlf. (02) 41 96 30

Adresse:

Postnr./sted:

Bedriftsøkonomens Forlag

ØKONOMI • ADMINISTRASJON • REVISJON • JUS • POPULÆR FAGLITTERATUR